

Teoretyczne i praktyczne aspekty polityki rachunkowości

Ewa Walińska*

Streszczenie: *Cel* – artykuł dotyczy rozważań na temat polityki rachunkowości w aspekcie teoretycznym i praktycznym. W artykule przedstawiono zakres i definicję polityki rachunkowości w regulacjach rachunkowości, a także praktyczne przykłady jej stosowania. *Metodologia badania* – metodą badawczą wykorzystaną w artykule jest krytyczna analiza literatury przedmiotu, jak również obserwacje i doświadczenia własne wynikające z analizy rozwiązań praktycznych w zakresie dokumentacji systemu rachunkowości – zarówno jako osoby sporządzającej, jak i oceniającej taką dokumentację w polskich przedsiębiorstwach. *Wynik* – podsumowaniem rozważań jest wskazanie rozwiązania dotyczącego polityki rachunkowości – w wymiarze praktycznym, które jest zgodne z jej istotą merytoryczną. *Oryginalność/Wartość* – przedstawione rozwiązanie jest innowacyjne w stosunku do funkcjonujących w polskiej praktyce, bazuje na poglądach Autorki, które są odmienne od wielu poglądów na temat polityki rachunkowości prezentowanych w polskiej literaturze przedmiotu.

Słowa kluczowe: polityka rachunkowości, dokumentacja systemu rachunkowości

(...) polityka rachunkowości jest sztuką nie tylko tego, co możliwe, ale także sztuką tego, co prawem dozwolone (...)

K. Sawicki

Wprowadzenie

Pojęcie „polityka rachunkowości” w regulacjach polskiego prawa bilansowego funkcjonuje od początków transformacji gospodarki. Choć minęło już ponad 20 lat wydaje się, że nadal w praktyce nie uzyskała należytej jej rangi. Traktowana jest najczęściej jako jeden z obowiązkowych elementów księgowości, który trzeba opracować po to, by wypełnić wymogi ustawy o rachunkowości. Bardzo często ustalenie polityki rachunkowości przedsiębiorstwa sprowadza się do przepisania wprost zapisów ustawy o rachunkowości (lub Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej¹).

W opracowaniu podjęto próbę odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób polityka rachunkowości jest traktowana w polskiej praktyce, czy jako element systemu rachunkowości łączący teorię i praktykę, czy też jest utożsamiana z całym systemem rachunkowości? W artykule przedstawiono istotę, zakres i definicję polityki rachunkowości, jej miejsce w systemie rachunkowości – z jednej strony w świetle literatury przedmiotu, z drugiej – w świetle obowiązującego prawa bilansowego.

* prof. dr hab. Ewa Walińska, Uniwersytet Łódzki, Wydział Zarządzania, Katedra Rachunkowości, ul. Matejki 22/26, 90–237 Łódź, e-mail: walinska@uni.lodz.pl

¹ Zwane dalej MSSF.

Celem artykułu – po analizie trzech aspektów polityki rachunkowości (teoretycznego, regulacyjnego i praktycznego) – jest wskazanie ramowej struktury dokumentacji polityki rachunkowości przedsiębiorstwa zgodnej z jej ekonomiczną treścią. Metodą badawczą wykorzystaną w artykule jest krytyczna analiza literatury przedmiotu, jak również obserwacje i doświadczenia własne wynikające z analizy rozwiązań praktycznych w zakresie dokumentacji systemu rachunkowości – zarówno jako osoby sporządzającej, jak i oceniającej taką dokumentację w wielu polskich przedsiębiorstwach.

1. Istota polityki rachunkowości – ujęcie teoretyczne

W literaturze przedmiotu pojęcie „polityka rachunkowości”, w zależności od przyjętego przez autora podejścia do terminologii i klasyfikacji, jest różnie definiowane². Jednakże w świetle założeń koncepcyjnych stanowi ona ogniwo łączące teorię rachunkowości z praktyką tej dyscypliny, wyodrębnione z przedmiotowego systemu z uwagi na znaczącą rolę norm prawnych w praktyce rachunkowości (Brzezina, 1998, s. 23). Polityka, usytuowana pomiędzy teorią a praktyką rachunkowości, pełni rolę nadrzędną w stosunku do praktyki, ograniczając jej pole wyboru spośród wielu zasad i metod zdefiniowanych przez teorię (Cebrowska (red.), 2006, s. 121).

Pojęcie polityki rachunkowości w polskiej teorii rachunkowości uzyskało podwójny wymiar (Brzezina, 1998, s. 23) – makro i mikropolityki rachunkowości. W ujęciu makroekonomicznym oznacza ona „całą sferę normalizacji rachunkowości, zmierzającą, poprzez różnego rodzaju przepisy prawne, standardy i dyrektywy metodologiczne, do określenia bardziej ogólnych i szczegółowych zasad funkcjonowania rachunkowości w danym państwie (wspólnocie państw) w pewnym okresie”. Tak rozumiana, odnosi się do działalności normalizacyjnej rachunkowości jako całości, w skali zarówno krajowej, jak i międzynarodowej. Obejmuje przede wszystkim działania ustawodawcze w zakresie funkcjonowania prawa bilansowego, podejmowane przez organy państwowe oraz działania standaryzacyjne realizowane przez inne instytucje i organizacje³.

W ujęciu mikroekonomicznym polityka rachunkowości odnosi się do konkretnych podmiotów gospodarczych, które samodzielnie ją ustalają, jednakże tylko w granicach i obszarach określonych przez makropolitykę, pozostawiającą pewną autonomię w postaci wariantowego określenia niektórych zagadnień rachunkowości. Autonomia ta wynika z jednej strony z ramowego charakteru prawa bilansowego, ze specyfiki i potrzeb działalności każdego z podmiotów gospodarczych (Stępień, 2012, s. 292), z drugiej natomiast, z chęci pozostawienia jednostkom pewnej swobody wyboru spośród proponowanych rozwiązań, w celu umożliwienia im bardziej wiernego przedstawienia ich stanu gospodarki w sprawozdaniu finansowym (Kamiński, 2001, s. 14).

Reasumując, polityka rachunkowości w szerokim rozumieniu oznacza politykę państwa oraz instytucji i organizacji krajowych oraz międzynarodowych w zakresie funkcjonowania

² Polityka rachunkowości jest przedmiotem rozważań w wielu publikacjach, w tym m.in. Brzezina (2000), Brzezina (2005), Sawicki (red.) (2009), Sawicki (2000a), Sawicki (2000b), Stępień (2012), Kamiński (2001), Karmańska (2010), Kaczmarek (2008), Cebrowska (2002), Cebrowska (2010), Mikulska (2012), Wojas (2003), Żukowska, Sawicka (red.) (2012).

³ Wyrazem tych działań jest w szczególności: wydawanie przepisów określających reguły rachunkowości, tworzenie standardów rachunkowości, opracowywanie wzorcowych planów kont, sprawozdań finansowych i instrukcji metodologicznych (Sawicki (red.), 2009, s. 16).

prawa bilansowego, natomiast rozumiana wąsko – indywidualną politykę przedsiębiorstwa w zakresie funkcjonowania jego systemu rachunkowości. Brzezina (2000, s. 35) podkreślał, iż „makropolityka rachunkowości ustala pewien model rachunkowości w danym państwie lub tworzy wzorce do przymusowego lub dobrowolnego naśladownictwa poprzez: ustawy, standardy, dyrektywy metodologiczne”, natomiast mikropolityka rachunkowości to „kształtowanie sprawozdań finansowych zgodnie z celami ustalonymi przez właściciela podmiotu, ale w ramach obowiązujących przepisów i standardów rachunkowości” (por. także: Stępień, 2014b, s. 318–319).

Bez względu na definicję, zakres i cele, istota ekonomiczna polityki rachunkowości pozostaje taka sama – stanowi swego rodzaju „pomost” pomiędzy teorią a praktyką rachunkowości (Brzezina, 1997, s. 12–13). Wpisuje się w podstawową funkcję rachunkowości, jaką jest odpowiedzialność zarządu przed właścicielami kapitału. Stanowi narzędzie realizacji tej funkcji rachunkowości, zarówno w tradycyjnym znaczeniu – czyli odpowiedzialności zarządu przed właścicielem kapitału, jak i odpowiedzialności przed innymi interesariuszami (*koncepcja stakeholders*). W ten sposób polityka rachunkowości przedsiębiorstwa zyskuje istotne znaczenie w praktyce i wspomaga nadzór korporacyjny.

Polityka rachunkowości stanowi przedmiot zainteresowania wielu uznanych autorytetów w dziedzinie polskiej rachunkowości, a w szczególności K. Sawickiego i A. Jarugowej.

K. Sawicki (1995, s. 206–207; 2002, s. 19) w swoich opracowaniach szeroko analizuje różne jej znaczenia, począwszy od wykładni językowej słowa „polityka”, a kończąc na szczególnej odmianie polityki rachunkowości, jaką jest polityka bilansowa. Polityka rachunkowości to „konsekwentne postępowanie jednostki lub grupy zmierzające do określonego celu”. Stanowi ona z jednej strony konsekwencję polityki ekonomicznej, z drugiej wyznacza ramy polityki bilansowej. Sawicki podkreśla, iż polityka rachunkowości jest sztuką nie tylko tego, co możliwe, ale także sztuką tego, co prawem dozwolone. Oznacza to, iż nie jest nią „zamazywanie obrazu”, czyli niejasna prezentacja danych generowanych przez rachunkowość. Tym bardziej nie jest polityką rachunkowości także „fałszowanie obrazu”, czyli podawanie nieprawdziwych danych (por. Sawicki, 2002, s. 19).

A. Jarugowa wskazywała wpływ polityki rachunkowości na sprawozdania finansowe przedsiębiorstwa, podkreślała rolę i odpowiedzialność zarządu za jej ostateczny kształt i stopień dopasowania do rzeczywistej sytuacji finansowej i dokonań przedsiębiorstwa. Według A. Jarugowej (Jarugowa, Walińska, 1997, s. 23) polityka rachunkowości to „zastosowanie przez zarząd przedsiębiorstwa w sporządzaniu sprawozdań finansowych specyficznych zasad, konwencji reguł i praktyk dobranych odpowiednio do odwzorowania jego rzeczywistej pozycji finansowej, dochodowej i dokonań (...)”.

Analiza polskiej literatury przedmiotu pokazuje bardzo różne ujęcia polityki rachunkowości. Najczęściej podnoszone wątki to różnice między polityką rachunkowości a polityką bilansową oraz kwestia zrównania pojęć: polityka rachunkowości i zasady rachunkowości⁴. Zdaniem Autorki bez względu na to, czy definiując pojęcie polityki rachunkowości używane jest określenie „zastosowanie zasad”, czy też określenie „zastosowane zasady” nie nale-

⁴ Na temat różnego rozumienia pojęcia „polityka rachunkowości” zob. szerzej m.in. Stępień (2014b, s. 318–319). Autor stwierdza, że „polityka rachunkowości to przemyślany dobór i konsekwentne stosowanie przez kierownictwo jednostki gospodarczej szczegółowych zasad rachunkowości (szczełogowych rozwiązań) określonych w prawnych regulacjach rachunkowości (ustawie, krajowych i międzynarodowych standardach), których wybór przewidują te regulacje, mający na celu rzetelny (prawdziwy) pomiar wielkości ekonomicznych i ich jakościową prezentację w sprawozdaniu finansowym” (por. także Stępień, 2014a, s. 67).

ży utożsamiać jej z wszystkimi zasadami rachunkowości, gdyż polega ona na wyborze tylko takich zasad (jeśli wybór jest możliwy), które pozwalają lepiej odzwierciedlać w systemie rachunkowości rzeczywistość gospodarczą jednostki.

Polityka rachunkowości przybiera różne perspektywy. Pierwsza z nich to perspektywa jednostki sprawozdawczej, tj. podmiotu rachunkowości. W takim ujęciu polityka rachunkowości ma służyć realizacji celu działalności przedsiębiorstwa. Dokonanie właściwego doboru rozwiązań w polityce rachunkowości i konsekwentne ich stosowanie powinno być zdeterminowane nie tylko celem przedsiębiorstwa, ale także wynikać z jego strategii i być zgodne z jego modelem biznesowym.

Na politykę rachunkowości można też spojrzeć z perspektywy odbiorców informacji generowanych przez system rachunkowości. W takim ujęciu polityka rachunkowości ma na celu zaspokojenie specyficznych potrzeb informacyjnych odbiorców sprawozdań finansowych. To właśnie ustalenia polityki rachunkowości decydują o wielkościach prezentowanych w sprawozdaniach finansowych przedsiębiorstwa.

W artykule skoncentrowano się na perspektywie pierwszej, co oznacza, że polityka rachunkowości jest rozpatrywana w kontekście jej opracowania, wdrożenia i odpowiedzialności za jej stosowanie w przedsiębiorstwie.

2. Polityka rachunkowości w prawie bilansowym

Polityka rachunkowości została zdefiniowana zarówno w polskiej ustawie o rachunkowości, jak i w Międzynarodowych Standardach Rachunkowości (MSR 1 „Prezentacja sprawozdań finansowych”). Polityka rachunkowości według art. 3, ust. 11 ustawy o rachunkowości (Dz.U. 2013, poz. 330, z późn. zm.) to „przyjęte zasady (polityka) rachunkowości, wybrane i stosowane przez jednostkę, rozwiązania dopuszczone ustawy (...) zapewniające wymaganą jakość sprawozdań finansowych”. Międzynarodowy Standard Rachunkowości nr 1 definiuje politykę rachunkowości jako „zasady, reguły, metody i procedury, przyjęte przez podmiot przy sporządzeniu i prezentacji sprawozdań finansowych” (por. Międzynarodowe Standardy Rachunkowości, 2001, s. 93).

Według definicji ustawowej i Krajowego Standardu Rachunkowości 7 „Zmiany zasad (polityki) rachunkowości, wartości szacunkowych, poprawianie błędów, zdarzenia następujące po dniu bilansowym – ujęcie i prezentacja” podstawowym celem polityki rachunkowości jest zapewnienie wymaganej jakości sprawozdań finansowych. Ustawodawca wyraźnie wskazuje, że stosując przyjętą przez siebie politykę rachunkowości jednostki zobowiązane są „rzetelnie i jasno” przedstawiać „sytuację majątkową i finansową oraz wynik finansowy”.

Definicja MSR/MSSF polityki rachunkowości, co prawda nie koncentruje się na jakości sprawozdania finansowego, jednakże z zapisów MSR 8 „Zasady (polityka) rachunkowości, zmiany wartości szacunkowych i korygowanie błędów”, a także treści MSR 1 i *Założeń koncepcyjnych*, jasno wynika, że wybrane do stosowania przed jednostką zasady mają generować w sprawozdaniu finansowym informacje spełniające cechy jakościowe, czyli przede wszystkim mają być wiarygodne i przydatne dla ich użytkowników (Mikulska, 2012, s. 16–17).

Analiza prawnych i środowiskowych definicji polityki rachunkowości wskazuje, że – inaczej niż na gruncie literatury przedmiotu – została ona zrównana z pojęciem zasady rachunkowości. Jednakże polityka rachunkowości to możliwość wyboru spośród wielu

zasad systemu rachunkowości, w granicach zdeterminowanych regulacjami prawnymi (środowiskowymi), który jak najlepiej odzwierciedla całokształt działalności jednostki, w tym przede wszystkim jej sytuację finansową oraz dokonania.

Powstaje pytanie, jakie wymogi pod jej adresem formułuje prawo bilansowe, kogo czyni odpowiedzialnym za jej ustanowienie, jaką powinna mieć treść i jak powinna być udokumentowana w jednostce. Tego typu zagadnienia mogą być analizowane w odniesieniu do konkretnej regulacji obowiązującej w danym kraju, a taką jest właśnie ustawa o rachunkowości. Stąd też dalsze rozważania prowadzone są na jej gruncie. Ustawa o rachunkowości nie tylko definiuje pojęcie polityki rachunkowości, ale także określa jej zakres i formułuje inne wymagania pod jej adresem. Przede wszystkim ustala obowiązek kierownictwa jednostki w zakresie określenia polityki rachunkowości w formie pisemnej. Dokumentacja polityki rachunkowości powinna obejmować m.in. opis przyjętych zasad (polityki) rachunkowości dotyczący (por. Ustawa o rachunkowości, 2013, art. 10) m.in.:

- stosowanego roku obrotowego i wchodzących w jego skład okresów sprawozdawczych,
- metod i zasad wyceny aktywów i pasywów oraz ustalania wyniku finansowego, w zakresie, w jakim ustawa pozostawia jednostce prawo wyboru,
- sposobu prowadzenia ksiąg rachunkowych, m.in.: zakładowego planu kont, wykazu ksiąg rachunkowych (...), opisu systemu przetwarzania danych (...),
- organizacyjnych rozwiązań służących ochronie danych i ich zbiorów (...).

Takie brzmienie art. 10 ustawy o rachunkowości wywarło ogromny wpływ na stosowaną w tym zakresie praktykę. Z formalnego punktu widzenia polityka rachunkowości uziębła szeroki zakres i objęła nie tylko zasady, reguły wybrane i stosowane przez zarząd do odwzorowania sytuacji finansowej i dokonań przedsiębiorstwa, ale także „techniczne” elementy systemu rachunkowości. Należy jednak pamiętać, że stosowanie zapisów ustawy o rachunkowości to przede wszystkim kierowanie się zasadą treści ekonomicznej (art. 4). Zgodnie z nią, pomimo formalnego zapisu art. 10, polityka rachunkowości nie powinna być zrównana z całym systemem rachunkowości finansowej, jest jego bardzo ważnym elementem, ale nie powinna być utożsamiana z księgami rachunkowymi czy zakładowym planem kont.

3. Polityka rachunkowości w polskiej praktyce

Wyniki analiz przeprowadzonych przez Autorkę, ilustrując je wybranymi przykładami, ujęto w kilku podgrupach tematycznych:

- obowiązek posiadania polityki rachunkowości,
- odpowiedzialność zarządu za jej uchwalenie,
- elementy (zakres) polityki rachunkowości,
- szczegółowa treść polityki rachunkowości.

W praktyce świadomość obowiązku posiadania polityki rachunkowości jest bardzo wysoka. Jest ona traktowana jako podstawowy dokument jednostki prowadzącej księgi handlowe (por. rys. 1).

Jeśli chodzi o odpowiedzialność zarządu za uchwalenie polityki rachunkowości w praktyce fakt ten jest powszechnie znany, a dokumentacja polityki rachunkowości przyjmuje postać uchwały zarządu (por. rys. 2). W wielu przedsiębiorstwach coraz częściej dokument ten zatwierdza również rada nadzorcza, a nawet walne zgromadzenie wspólników.

<u>Przykład 1</u>	<u>Przykład 2</u>
Każda organizacja powinna posiadać "dokumentację opisującą w języku polskim przyjęte przez nią zasady (politykę) rachunkowości" (art. 10 ustawy o rachunkowości). Jest to dokument obowiązkowy dla każdej organizacji, bez względu na jej wielkość, czas istnienia, źródła finansowania. Powinien to być jeden z pierwszych dokumentów powstałych w organizacji, za jej brak odpowiada kierownik jednostki, a więc zarząd. (...)	(...) Każda organizacja, zgodnie z ustawą o rachunkowości, powinna opracować politykę rachunkowości, czyli zasady finansowe, według których prowadzone są księgi rachunkowe.(...)

Rysunek 1. Obowiązek posiadania polityki rachunkowości

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <http://poradnik.ngo.pl/wspolpraca-z-ksiegowoscia> (29.02.2016), <http://poradnik.ngo.pl/rachunkowosc> (29.02.2016).

<u>Przykład 1</u>	<u>Przykład 2</u>
(...) Politykę rachunkowości przyjmuje zarząd poprzez podjęcie uchwały. (...)	(...) Politykę rachunkowości, jako dokument opisujący zasady finansowe obowiązujące w organizacji, opracowuje księgowy wspólnie z zarządem lub osobą odpowiedzialną za zarządzanie finansami w organizacji. Opracowanie polityki rachunkowości może być dokonane przez zespół wewnątrz organizacji, jak też zlecone na zewnątrz. Chcąc mieć dobrze funkcjonującą księgowość, trzeba zwrócić uwagę, by opracowane reguły były nie tylko zgodne z wymaganiami ustawy (...), lecz także uwzględniały specyfikę działalności organizacji. Następnie opracowana polityka rachunkowości powinna zostać spisana i przyjęta przez zarząd. Za politykę rachunkowości odpowiedzialność ponosi zarząd, który przyjmuje ten dokument na podstawie uchwały. (...)

Rysunek 2. Obowiązek uchwalenia polityki rachunkowości przez zarząd

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <http://poradnik.ngo.pl/wspolpraca-z-ksiegowoscia> (29.02.2016), <http://poradnik.ngo.pl/rachunkowosc> (29.02.2016).

Najwięcej nieprawidłowości w praktyce występuje w odniesieniu do zawartości dokumentacji polityki rachunkowości – zarówno jej elementów, jak i konkretnych, szczegółowych zapisów. W pierwszym przypadku chodzi o to, że w większości jednostek polityka rachunkowości obejmuje wszystkie elementy systemu rachunkowości, a więc również księgi rachunkowe, inwentaryzację, archiwizację, itp. (por. rys. 3 i 4).

<u>Elementy polityki rachunkowości</u>
W polityce rachunkowości należy uwzględnić:
1/ rok obrotowy i jego okresy sprawozdawcze (...)
3/ sposób prowadzenia ksiąg rachunkowych (wykaz kont księgi głównej oraz ewidencji analitycznej)
4/ zasady amortyzacji
5/ metody prowadzenia ewidencji zapasów
6/ zasady wyceny aktywów i pasywów oraz ustalenia wyniku finansowego
7/ dokumentowanie operacji dowodami księgowymi
8/ sposób inwentaryzacji
9/ opis systemu przetwarzania danych (przy korzystaniu z systemów komputerowych) oraz system zabezpieczania dokumentów
10/ archiwizacja dokumentów i okres ich przechowywania; udostępnianie danych i dokumentów osobom trzecim

Rysunek 3. Elementy polityki rachunkowości

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <http://owes.koszalin.pl/wp-content/uploads/2013/03/Polityka-rachunkowo%C5%9Bci-teoria.pdf> (29.02.2016).

<u>Przykładowy spis treści dokumentu pt. Polityka rachunkowości</u>
1. Zakres zagadnień przyjętych w dokumencie. Polityka rachunkowości
2. Księgi rachunkowe 2.1. Miejsce, czas oraz technika prowadzenia ksiąg rachunkowych 2.2. Podstawa zapisów w księgach rachunkowych i korekta błędów 2.3. Dowody księgowo 2.3.1. Cechy dowodu księgowego 2.3.2. Kontrola dowodów księgowych 2.3.3. Dekretacja dowodów księgowych
3. Zasady prowadzenia ksiąg rachunkowych i sprawozdawczości 3.1.1. Nadrzędne zasady rachunkowości 3.1.2. Błąd istotny 3.1.3. Zmiany polityki rachunkowości
4. Wykaz kont księgi głównej i kont pomocniczych oraz zasady prowadzenia kont ksiąg pomocniczych. 4.1. Zasady dotyczące ksiąg rachunkowych 4.2. Zakładowy plan kont 4.3. Wykaz kont księgi głównej (konta syntetyczne)
5. Zasady ustalania wyniku finansowego i zasady sporządzania rachunku przepływów pieniężnych
6. Opis stosowanych metod wyceny aktywów i pasywów 6.1. Podstawowe kategorie wyceny (definicje) 6.2. Bieżąca i bilansowa wycena aktywów i pasywów 6.2.1. Aktywa trwałe 6.2.2. Aktywa obrotowe 6.2.4. Kapitał własny 6.2.5. Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania
7. Zasady ochrony i archiwizowania dokumentacji systemu rachunkowości 7.1. System przetwarzania danych 7.2. Ochrona dokumentów i ksiąg rachunkowych 7.3. Ochrona danych wprowadzonych do programu finansowo - księgowego 7.4. Przechowywanie dokumentacji rachunkowej
8. Termin i częstotliwość inwentaryzacji

Rysunek 4. Spis treści dokumentu pt. „Polityka rachunkowości”

Źródło: opracowanie własne na podstawie: http://www.taxfin.pl/artukul,423,Spis_tresci_-_Polityka_Rachunkowosci_-_zaproszenie_do_wspolpracy.html (29.02.2016).

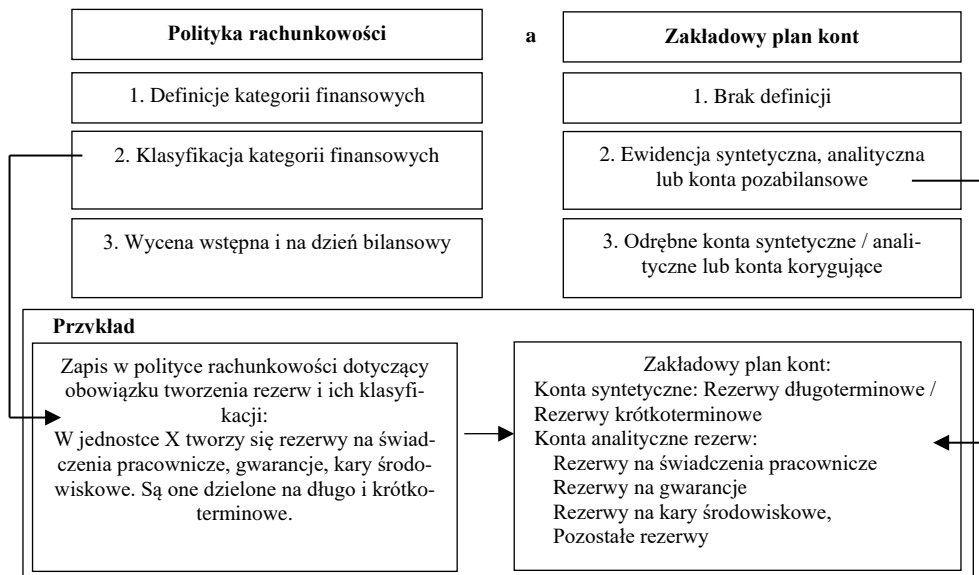
Bardzo częstym „nieporozumieniem” jest przepisywanie do polityki rachunkowości treści ustawy o rachunkowości. W przedstawionym przykładzie (por. rys. 5), w części dotyczącej rezerw pojawia się dosłowny tekst z art. 35d ustawy o rachunkowości.

Polityka rachunkowości - Rezerwy na zobowiązania
Rezerwy na zobowiązania wycenia się w uzasadnionej, wiarygodnie oszacowanej wartości.
<p>Rezerwy tworzone są na:</p> <p>a) pewne lub o dużym stopniu prawdopodobieństwa przyszłe zobowiązania, których kwotę można w sposób wiarygodny oszacować, a w szczególności na straty z transakcji gospodarczych w toku, w tym z tytułu udzielonych gwarancji, poręczeń, operacji kredytowych, skutków toczącego się postępowania sądowego;</p> <p>b) przyszłe zobowiązania spowodowane restrukturyzacją, jeżeli na podstawie odrębnych przepisów jednostka jest zobowiązana do jej przeprowadzenia lub zawarto w tej sprawie wiążące umowy, a plany restrukturyzacji pozwalają w sposób wiarygodny oszacować wartość tych przyszłych zobowiązań.</p>

Rysunek 5. Fragment szczegółowych zapisów polityki rachunkowości odnośnie do rezerw

Źródło: Raport kwartalny Forever Entertainment S.A. (2015, s. 21–22).

Reasumując, w polskiej praktyce rozpowszechniono błędne rozwiązania dotyczące polityki rachunkowości. Analizując różnego rodzaju poradniki, instrukcje, itp., a także sprawozdania spółek wyraźnie widać, że nie jest ona właściwie rozumiana. Często utożsamiana jest ze sposobem prowadzenia ksiąg rachunkowych, z dopuszczeniem do stosowania dowodów księgowych, ze sposobem inwentaryzacji, czy archiwizacją dokumentów księgowych. Zdaniem Autorki wobec wymienionych elementów systemu rachunkowości polityka rachunkowości pełni nadrzędną rolę. To ona wyznacza konkretne rozwiązania zastosowane w ewidencji księgowej, np. konta analityczne, konta korygujące, itp. (por. rys. 6).

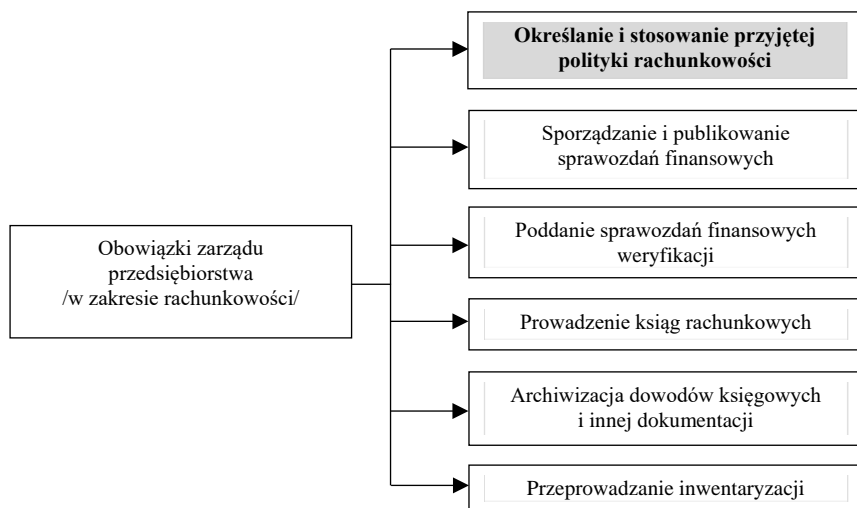

Rysunek 6. Polityka rachunkowości a zakładowy plan kont – wybrane przykładowe różnice

Źródło: opracowanie własne.

4. Polityka rachunkowości i jej dokumentacja – propozycje rozwiązań praktycznych

Rozwiązanie w zakresie polityki rachunkowości i jej dokumentacji, które Autorka wielokrotnie wykorzystywała we wdrożeniach do praktyki gospodarczej – zarówno przedsiębiorstw, jak i organizacji sektora publicznego, bazują na założeniu, że polityka rachunkowości to kluczowy element systemu rachunkowości i fundament sprawozdania finansowego. Za jej opracowanie ponosi odpowiedzialność kierownictwo przedsiębiorstwa, w ramach odpowiedzialności za wykonywanie obowiązków w zakresie rachunkowości (por. rys. 7).

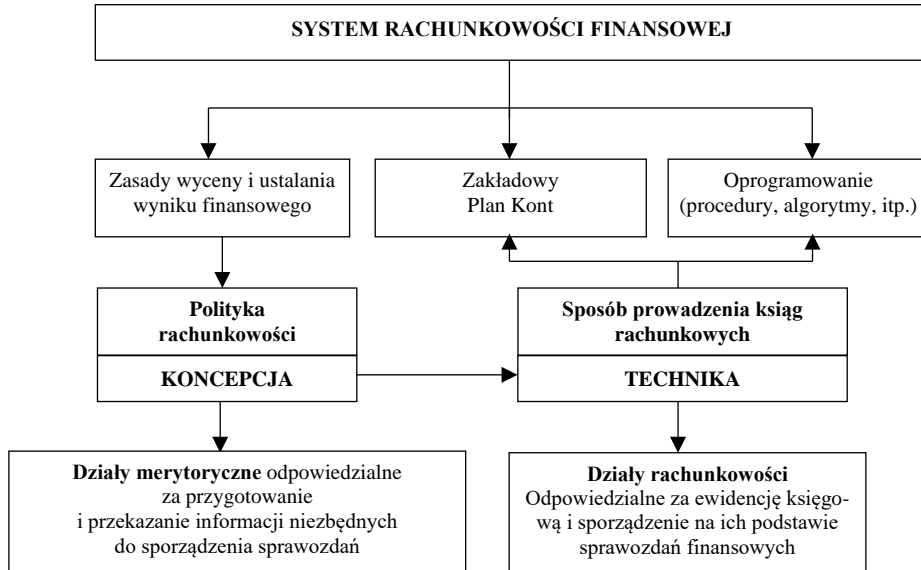
Rysunek 7. Obowiązki zarządu przedsiębiorstwa w zakresie rachunkowości

Źródło: opracowanie własne.

Zdaniem Autorki polityka rachunkowości to zastosowanie przez zarząd wybranych spośród dozwolonych przez regulacje prawne i dopasowanych do specyfiki jednostki szczegółowych zasad wyceny bilansowej, pomiaru wyniku finansowego oraz prezentacji informacji zapewniających rzetelne i jasne odzwierciedlenie sytuacji finansowej i dokonania jednostki w sprawozdaniu finansowym. W związku z takim rozumieniem polityki rachunkowości, pomimo zapisu art. 10 ustawy o rachunkowości, należy ją odróżnić od innych elementów systemu rachunkowości, a nie utożsamiać z prowadzeniem ksiąg rachunkowych. Polityka rachunkowości to „koncepcja”, której wdrożenie do praktyki wymaga przekazania odpowiedzialności pracownikom działów merytorycznych, podejmujących decyzje dotyczące zarządzania składnikami majątku czy też zobowiązaniami (por. rys. 8).

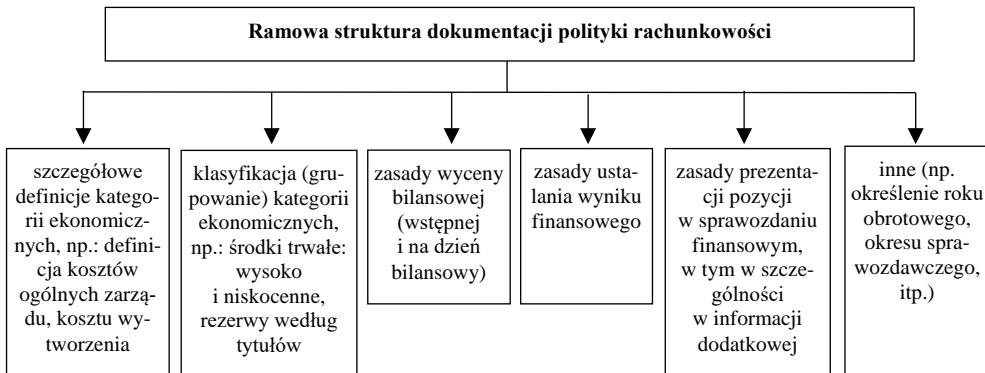
Polityka rachunkowości, podobnie jak inne części składowe systemu rachunkowości, wymaga dokumentacji, która powinna określać nie tylko szczegółowe zasady wyceny bilansowej i ustalania wyniku finansowego, ale także obowiązki ustalania wartości szacunkowych i dostarczania informacji do działów finansowo-księgowych. Jest to bardzo istotne, z punktu widzenia „dobrej” wyceny aktywów i zobowiązań i oznacza obowiązek analizy oraz dokonywania korekty ich wartości księgowej na każdy dzień bilansowy. Aby było to możliwe, działy finansowo-księgowe muszą dysponować informacją przygotowaną i zatwierdzoną pod względem merytorycznym przez komórki merytoryczne odpowiedzialne za

podejmowanie decyzji dotyczących odpowiednich aktywów i zobowiązań. Zakres przedmiotowy polityki rachunkowości przedsiębiorstwa prezentuje rysunek 9.

Rysunek 8. Polityka rachunkowości a prowadzenie ksiąg rachunkowych

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 9. Ramowa struktura dokumentacji polityki rachunkowości

Źródło: opracowanie własne.

Dokumentacja polityki rachunkowości powinna określać szczegółowe zasady pomiaru i prezentacji wynikające ze specyfiki działalności jednostki. Wydaje się, że największe trudności w praktyce sprawia jednostkom wycena na dzień bilansowy, w tym oszacowanie wartości godziwej, wszędzie tam, gdzie nie istnieje rynek dla danego składnika majątku albo nie wynika ona np. z kontraktu finansowego. Jednostka powinna w takim przypadku przyjąć wartość godziwą, dla której ustali określony, wiarygodny sposób obliczania. Zasady jej ustalania należy ująć w dokumentacji polityki rachunkowości, w której dodatkowo

należałoby stwierdzić, iż odpowiedzialność za jej ustalenie ciąży nie na służbach finansowo-księgowych, ale na odpowiednich służbach merytorycznych jednostki.

Realizacja polityki rachunkowości wymaga integracji działań komórek merytorycznych, komórek rachunkowości zarządczej i finansowej. Sporządzanie sprawozdań finansowych odpowiadających polityce rachunkowości nie jest możliwe bez porozumienia się jednostek wewnętrznych przedsiębiorstwa. To właśnie zarząd – w dokumentacji polityki rachunkowości wskazuje osoby odpowiedzialne, termin oraz procedury towarzyszące sporządzaniu sprawozdania finansowego⁵.

Uwagi końcowe

Polityka rachunkowości przedsiębiorstwa stanowi z jednej strony pewien ustalony i konsekwentnie stosowany sposób postępowania w zakresie prowadzenia rachunkowości, zmierzający do jak najlepszego odzwierciedlenia sytuacji ekonomicznej podmiotu, z drugiej zaś jest szczególnego rodzaju narzędziem zarządzania służącym poprzez rozmyślne oddziaływanie na odbiorców sprawozdań finansowych, osiągnięciu założonych przez przedsiębiorstwo celów. Podkreślić należy jednak, że istniejąca swoboda wyboru stosowanych rozwiązań i wymagania kierowane pod adresem jednostki ze strony podmiotów z jej otoczenia, nie upoważniają do wykorzystywania polityki rachunkowości jako swoistego instrumentu kreowania oczekiwanego wizerunku jednostki na rynku. Nie może ona bowiem pozostawać w sprzeczności z nadrzędną zasadą rachunkowości *true and fair view*. Jej zadaniem jest ukazanie prawdziwego obrazu sytuacji majątkowej i finansowej przedsiębiorstwa, czyli „jasne przedstawienie rzeczywistości, bez wybiegów, upiększania, zaciemniania, przemilczeń, i tym podobnych oraz ustalanie i podawanie odpowiednich informacji, przyjmując założenie, że przepisy określają minimum, a nie maksimum danych, jakie jednostka powinna udostępnić czytelnikowi sprawozdania finansowego” (Lisiecka-Zajac, 1994, s. 31).

Polityka rachunkowości powinna być tak ustalona, aby odzwierciedlać ogólne aspekty działalności gospodarczej: orientację jednostki – biznesową czy podatkową, postawę jednostki - zorientowaną na rentowność lub sytuację finansową. Szczegółowe postanowienia polityki rachunkowości powinny umożliwiać pomiar i prezentację sytuacji finansowej (bilans) oraz rentowności (rachunek zysków i strat) jednostki w ramach przyjętej przez nią orientacji i postawy.

Za politykę rachunkowości odpowiedzialne jest kierownictwo jednostki – nie tylko za jej opracowanie, ale przede wszystkim za wdrożenie do praktyki. Nie powinna być ona postrzegana jako jeden z wielu wymogów prawa bilansowego, który można zrealizować poprzez przekopowanie fragmentów regulacji. Powinna być traktowana jako integralna część całego systemu rachunkowości i tak jak on powinna służyć biznesowi, ułatwiać realizację jego celów, stanowić efektywne narzędzie zarządzania i komunikowania informacji finansowych otoczeniu.

Zdaniem Autorki dokumentacja polityki rachunkowości powinna stanowić jeden z elementów dokumentacji całego systemu rachunkowości przedsiębiorstwa, obok zakładowego planu kont, dokumentacji oprogramowania czy bezpieczeństwa danych księgowych. Pro-

⁵ Trudno sobie wyobrazić „dobry” bilans przedsiębiorstwa budowlanego realizującego długoterminowe kontrakty, jeśli nie jest sporządzany budżet kontraktu, na podstawie którego w sposób wiarygodny można określić jego stopień zaawansowania na dzień bilansowy.

ponowane w artykule rozwiązanie wpisuje się w takie właśnie podejście do istoty polityki rachunkowości, które jest odmienne nie tylko od prezentowanego przez polskiego ustawodawcę (por. Ustawa o rachunkowości, 2013, art. 10), ale także od poglądów publikowanych w literaturze przedmiotu oraz stosowanej w tym zakresie praktyki.

Literatura

- Brzezin, W. (1998). *Ogólna teoria rachunkowości*. Częstochowa: Politechnika Częstochowska.
- Brzezin, W. (1997). Ogólna teoria rachunkowości na przełomie XX i XXI w. *Zeszyty Teoretyczne Rady Naukowej Stowarzyszenia Księgowych w Polsce*, 40.
- Brzezin, W. (2000). Mikro- i makropolityka rachunkowości. Normy prawne i zawodowe rachunkowości. *Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu*, 876.
- Brzezin, W. (2005). Refleksje o teorii, polityce i dydaktyce rachunkowości. *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 26 (82).
- Cebrowska, T. (2002). Polityka rachunkowości – nowe określenie w prawie bilansowym. W: D. Misińska, J. Szafraniec, T. Cebrowska (red.), *Rachunkowość i rewizja u progu 2002 roku*. Wrocław: Akademia Ekonomiczna im. Oskara Langego we Wrocławiu.
- Cebrowska, T. (2010). Polityka bilansowa. W: T. Cebrowska (red.), *Rachunkowość finansowa i podatkowa*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Cebrowska, T. (red.). (2006). *Rachunkowość finansowa i podatkowa*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN. <http://owes.koszalin.pl/wp-content/uploads/2013/03/Polityka-rachunkowo%C5%9Bci-teoria.pdf> (29.02.2016).
- <http://poradnik.ngo.pl/rachunkowosc> (29.02.2016).
- <http://poradnik.ngo.pl/wspolpraca-z-ksiegowoscia> (29.02.2016).
- http://www.taxfin.pl/artukul,423,Spis_tresci_-_Polityka_Rachunkowosci_-_zaproszenie_do_wspolpracy.html (29.02.2016).
- Jarugowa, A., Walińska, E. (1997). *Roczne sprawozdania finansowe – ujęcie księgowe a podatkowe*. Gdańsk: ODDK.
- Kaczmarek, M. (2008). *Polityka bilansowa jako narzędzie rachunkowości*. Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego.
- Kamiński, R. (2001). *Polityka bilansowa w kształtowaniu wartości księgowej przedsiębiorstwa*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu.
- Karmańska, A. (2010). Wielowymiarowość polityki rachunkowości i etyki z nią związanej. *Zeszyty Teoretyczne Rady Naukowej SKwP*, 56 (112).
- Lisiecka-Zajac, B. (1994). Ogólna charakterystyka ustawy o rachunkowości. *Rachunkowość, Zeszyt Specjalny. Międzynarodowe Standardy Rachunkowości 2001* (2001). Warszawa: SKwP.
- Mikulska, D. (2012). Polityka rachunkowości jednostki w świetle obowiązujących przepisów prawnych. W: D. Mikulska (red.), *Polityka rachunkowości jednostki a jakość sprawozdania finansowego. Wybrane aspekty*. Lublin: KUL.
- Raport kwartalny Forever Entertainment S.A.* (2015). <http://forever-entertainment.com/upload/RO-2Q2015.pdf?PHPSESSID=3deff9dbb16d702b6c56a44fde9310e5> (29.02.2016).
- Sawicki, K. (1995). Polityka bilansowa a regulacje ustawowe w zakresie rachunkowości. *Zeszyty Teoretyczne Rady Naukowej Stowarzyszenia Księgowych w Polsce*, 32.
- Sawicki, K. (red.). (2002). *Polityka bilansowa i analiza finansowa. Nowoczesne instrumenty zarządzania firmą*. Wrocław: Ekspert Wydawnictwo i Doradztwo.
- Sawicki, K. (red.). (2009). *Wykorzystanie polityki bilansowej i analizy finansowej w zarządzaniu przedsiębiorstwem*. Wydawnictwo Ekspert, Wrocław.
- Sawicki, K. (2000a). Polityka rachunkowości i polityka bilansowa – Teoria i praktyka. W: L. Cebo (red.) *Podstawowe problemy rachunkowości jako dyscypliny naukowej i działalności praktycznej*. Katowice: Akademia Ekonomiczna im. Karola Adameckiego.
- Sawicki, K. (2000b). Polityka rachunkowości i polityka bilansowa. Zakres terminologiczny i zastosowanie. *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 1 (57).
- Stępień, K. (2012). Polityka rachunkowości jako instrument kreowania wizerunku przedsiębiorstwa w okresie kryzysu gospodarczego. *Zeszyty Naukowe Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego*, 13.
- Stępień, K. (2014a). Polityka rachunkowości w teorii i prawnych regulacjach rachunkowości. W: B. Micherda (red.) *Teoria rachunkowości a jej współczesne regulacje*. Warszawa: Difin.

- Stępień, K. (2014b). Polityka rachunkowości w kontekście rachunkowości kreatywnej. *Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach*, 201.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości. Dz.U. 2013, poz. 330, z późn. zm.
- Wojas, M. (2003). Kontrowersje wokół definiowania polityki rachunkowości. *Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie*, 633.
- Żukowska, H., Sawicka, B. (red.). (2012). *Zawartość informacyjna polityki rachunkowości. Wybrane problemy*. Lublin: KUL.

ACCOUNTING POLICY – THEORY AND PRACTICE

Abstract: *Purpose* – this article devoted to reflection on the accounting policy in three dimensions - as the concepts of the theory, regulation and accounting practices. Therefore, the article presents the economic substance, scope and definition of accounting policies in accounting regulations, as well as practical examples of its application. *Design/Methodology/Approach* – research method used in the article is a critical analysis of the literature, as well as author's observations and experiences resulting from the analysis of practices to improve the documentation of the accounting system – both as a person preparing and evaluating such documentation in Polish enterprises. *Findings* – summary of the discussion is to identify a solution for the accounting policy – in practical terms, which is consistent with the essence of substance. *Originality/Value* – presented solution is innovative in relation to the functioning of Polish practice, based on the views of the author, which are different from many views on the accounting policies presented in Polish literature.

Keywords: accounting policy, documentation of the accounting system

Cytowanie

- Walińska, E. (2016). Teoretyczne i praktyczne aspekty polityki rachunkowości. *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, 2/2 (80), 193–205. DOI: 10.18276/frfu.2016.2.80/2-21; www.wneiz.pl/frfu.